

1. Што для вас значыць Эўропа?

Вольга Абрамава

Я не могу сёняня сказаць: Эўропа – гэта «наша ўсё». Але, мяркуючы па тым, дзе мы знаходзімся, так павінна быць. Гэта агульныя культурныя каштоўнасці, гэта агульнацывілізацыйныя каштоўнасці. То бок тое, што мае значэнне для большасці насельніцтва Эўропы. Жыцьцё чалавечаса кароткае – гэта хутчэй імкненіе нашых грамадзянаў дасягнуць хоць бы сярэднеэўрапейскага ўзроўню жыцьця і мець высокую ступень сацыяльнай абароненасці, што таксама характэрна для вельмі многіх эўрапейскіх дзяржаваў. Пры гэтым важна захаваць самабытнасць Беларусі і тое, што характэрна для беларускай культуры. Я не бяру палітычныя аспекты супрацьстаяння, таму што ў сёняняшнім жыцьці гэта вельмі моцна ўзаемазвязана, той водападзел, па якім праходзяць прэтэнзіі бакоў адзін да аднаго. Апрача таго, я хацела б толькі, каб было большае разуменне спэцыфікі Беларусі, асаблівасцяў нацыянальнага характару з боку эўрапейцаў.

Як палітык, я мысьлю па-за межамі свайго чалавечага жыцьця. З таго часу як я прыйшла ў палітыку, я пачала ўяўляць сабе стандарт, прыкідваць разьвіцьцё маёй краіны на пяцьдзесят гадоў наперад. То бок не такая, якая яна сёняня (абавязкова гэта ўлічваць), але такая, як было б пажадана, каб яна стала за 50 год. А празь пяцьдзесят гадоў, з майго пункту гледжанья, Беларусь мае зрабіцца пайнацэннай сярэднеэўрапейскай краінай з высокімі жыцьцёвымі стандартамі, з высокай камфортнасцю для пражыванья людзей. І адзінае, чаго

мне не хацелася б пазычаць у эўрапейцаў, – гэта эўрабюрократыя і некаторыя абыватальскія каштоўнасці. Калі парадайноўваць сёньняшнє жыцьцё ў Беларусі і эўрапейскіх краінах, я могу сказаць, што для большасці (асабліва тых, хто бываў у Эўропе неаднаразова) эўрапейскія стандарты жыцьця разглядаюцца як тое, да чаго варта імкнуцца. Але што да самога эўрапейскага ладу жыцьця на бытавым узроўні, на ўзроўні ўспрымання гэтага жыцьця – мне б хацелася, каб людзі былі больш крытычныя ў дачыненіі да інфармацыі, каб людзі не ўспрымалі так сълепа тое, што падае грамадзству «чацьвертая ўлада», і каб людзі не супакойваліся на дасягнутым, а жылі цікавейшым жыцьцём. Гэта ня ёсьць тым, што палітык можа прапаноўваць грамадзству, гэта – пажаданыне таго, каб захавалася вялікая цікавасць да жыцьця. Каб ня толькі і ня столькі матэрыяльныя каштоўнасці або тое, што з гэтым звязана, былі самыя значныя.

Вядома, у любой краіне кожны чалавек думае перш за ўсё пра сваю сям'ю: ці можа ён павысіць яе ўзровень спажывання, ці можа ён яе абараніць, ці можа ён забясьпечыць для сваёй сям'і той лад жыцьця, які дазволіць падтрымаць яе здароўе, высокі ўзровень адукцыі для дзяцей, годную старасць... Усё гэта так, але ў той жа час ён хоча (гэта пажаданыне халерыка і экстравэрта, якім я зьяўляюся), каб людзі захавалі непазбытую цікавасць да жыцьця. Каб яны знаходзілі для сябе ўсё новыя мэты, ўсё новыя вяршыні, якія трэба браць. І каб так было да глыбокай старасці.

Святлана Алексіевіч

Чым больш у Эўропе жывеш, tym менш разумееш, што ж гэта такое. Я ў ёй жыву ўжо пяць гадоў у розных краінах: у Францыі, у Германіі, цяпер у Швэціі...

Гэта кавалачак Зямлі, зямнога съвету, які больш-менш дасканала ўладкаваны, дзе галоўнай каштоўнасцю прызнаецца чалавече жыцьцё. На Ўсходзе больш важнымі лічацца дзяржаўныя праблемы. У постсавецкіх краінах пераважае цяпер філозофія выжывання. Амерыка – гэта ўсё-такі імпэрыя... А Эўропа мае нормальныя чалавечыя памеры, яна ўладкаваная для чалавека.

Яўген Бабосаў

Эўропа – самы дзіўны ў съвеце кантынэнт. Чаму? Таму што хрысьціянская культура, на якой заснаваныя сучасныя веды, сучасная тэхніка, сучаснае разуменне дзяржавы, сучаснае разуменне чалавека, яго любові, зробленыя ў Эўропе. Таму Эўропа – гэта той асяродак, зь якога вырасла ўся сучасная цывілізацыя, заснаваная на хрысьціянстве. У гэтым сэнсе Эўропа зьяўляеца прамаці сучаснай цывілізацыі, сучаснай культуры. Цывілізацыя шырэйшая за культуру: яна ўключае ў сябе і культуру, і навуку, і тэхніку... Эўропа – гэта асяродак сучаснай цывілізацыі, пабудаванай на аснове хрысьціянства і яго разнастайных тлумачэнняў, у тым ліку і марксісцкіх, атэістычных.

Анжаліка Борыс

Культурна-гістарычнае простора, у якой існуюць народы, што прытрымліваюцца супольнай сістэмы каштоўнасцяў, правілаў паводзінаў і признаюць унікальны ўклад кожнага з народаў у фармаваньне таго, што прынята называць эўрапейскай цывілізацыяй.

Ірына Бугрова

Што да мяне, тоя «сагісавана» навуковымі ведамі, «сапсована» бясконцым патокам літаратуры, якую я чытала, калі вывучаала гэтае пыташынне – пра станаўленіе паніцца «Эўропа», пра мэнтальнасць Эўропы, пра тое, што больш укладваецца ў гэтае паніцце: геаграфія ці палітычныя функцыі? Калі Эўропа фармавалася, пэрыяд станаўленія тэрыторыі, стварэніне і разбурэніне блёкавых сістэмай, натурада – культуралігічны і рэлігійна-этнічны варыянты... Гэта значыць – усё! Сама Эўропа – гэта паніцце досьць няпэўнае, якое не акрэслілася дагэтуль. Дыскусія ў шмат, і я не могу быць убаку ад іх: я надта ўжо ў іх заглыбленая...

Для мяне Эўропа звязаная, вядома, з пэўнай тэрыторыяй. Безумоўна, тэрытарыяльная ідэнтыфікацыя і вызначанасць адыгрывае сваю ролю і мае сваё значэнне, але ўсё-такі мэнтальнасць на першым месцы. Цяпер калі мы

гаворым пра Эўропу і кажам «эўрапейская сывядомасць», «эўрапейская культура», «эўрапейскія каштоўнасці», дык мы, безумоўна, укараняемся ў культурны пласт, у глыб вякоў і высьвятляем, як становілася Эўропа, на базе якіх культурных сэнсаў, значэнняў, кодаў ішло фармаванье Эўропы. Для мяне, вядома, гэта ў першую чаргу сэнс, звязаны з эўрапейскімі культурнымі кодамі, у якіх ёсьць хрысціянства, ёсьць нейкі невялікі маўрытанскі, мусульманскі элемэнт (без усялякага сумненя, ён прысутнічае ў ёй) і балканскі элемэнт, субстрат. У ёй прысутнічае і славянскі, і балцкі, і скандынаўскі элемэнты, і ўсё, што звязана з культурамі іншых плямёнаў і народаў.

І вядома, гэта рэлігійны кантэкст. Мала таго што ў Эўропе сышліся дзіве вельмі магутныя хрысціянскія галіны, яны і сформавалі Эўропу. І, безумоўна, я не могу не гаварыць пра тое, што Эўропа прыняла, увабрала ў сябе (асабліва ў паўднёвой частцы – Балканы, Гішпанія, Партугалія) некаторыя элемэнты мусульманскай культуры. І мы ня можам не заўважаць гэтага.

Для мяне сёняня, як сказала буйгarka Марыя Тодарава, прафэсар Парыскага ўніверсytetu, Эўропа ёсьць паняццем варыятыўнай геаметрыі. У залежнасці ад таго, зь якога зыходнага пункту ты глядзіш, ты выкresліваеш сваю фігуру, лепіш сваю скulптуру. Таму дагэтуль ёсьць жаданье надаць Эўропе расшыране значэнне, у тым ліку ўключыць туды Расею, асабліва эўрапейскую Расею. Цяпер Расея выштурхоўвае Эўропу: уключаючы Расею, мы трацім Эўропу. Але ёсьць жаданье іншым разам у пашыральным сэнсе падумаць пра Эўропу...

З другога боку, эўрапейскае ядро сформавалася ў заходніяй і цэнтральнай частках Эўропы – на ўзоруні маленькіх дзяржаваў, якія ўваходзілі ў нейкія саюзы, складалі часткі імперыі, але сваю ролю адыгрывалі. Вельмі хочацца адысьці ад палітыкі. Але не выходзіць, таму што Эўропа – вельмі палітызаваная структура, у адрозненіи ад Афрыкі, напрыклад.

Таму для мяне Эўропа – гэта ў першую чаргу самаадчуванье, самасвядомасць і пачуцьце прыналежнасці да нейкай культуры, дзе я адчуваю сябе добра, дзе мне падабаюцца мовы, дзе мне падабаецца каштоўнасць чалавека. Каштоўнасць чалавека для мяне вельмі важная. Толькі каб гэта не было абсолютным антрапацэнтрызмам, а каштоўнасць чалавека як павага да найвышайшай праявы Боскага тварэння.

Гэта значыць Эўропа для мяне – вельмі мнагаслаёвае паняцьце, але ў першую чаргу важныя культурны і мэнтальны аспэкты.

Генадзь Бураўкін

Калі коратка гаварыць, для мяне Эўропа значыць паняцьце дэмакратыі і паняцьце цывілізацыі, якія, як я лічу, падыходзяць для Беларусі. Чаму? Таму што так склалася гісторычна. Мы былі ня толькі геаграфічна, але і духоўна, хоць нам ня надта шанцавала ў гісторыі, ня надта беларусы атрымлівалі магчымасць выявіць сябе духоўна, поўна, але ўсё-ткі мы былі часткай Эўропы. Я, бясспрэчна, не могу ня ўспомніць, калі гаворка ідзе пра эўрапейскую цывілізацыю, такія постаці, як Скарэйна, як Гусоўскі. А калі гаворка ідзе пра дэмакратыю, я не могу ня ўспомніць такія постаці, як Каліноўскі і Ўрублеўскі, якія ня толькі былі сынамі свайго часу і той цывілізацыі ў сябе ў Беларусі, але якія засведчылі нават і фізычна сваю прысутнасць у эўрапейскіх працэсах. Скарэйна – тым, што ён быў прызнаны як выдатны дзеяч і ў Італіі, Чэхіі й іншым эўрапейскім съвеце. А Ўрублеўскі – сваім удзелам у адпаведных рэвалюцыйных падзеях у Францыі, безь якіх традыцыі дэмакратыі, правераныя і горкім, і слайным вопытам, ня могуць быць. Гэта я ўзяў толькі дзіве фігуры. А калі азірнуцца на нашу гісторыю і ўспомніць тых сыноў беларускай зямлі, якіх мы падарылі іншым народам і іншым краінам, то для мяне прысутнасць Беларусі ў Эўропе – бяспрэчна. І тое вельмі цікавае і непаўторнае, што выпрацавала для чалавечства ў съвеце Эўропа: і ў сэнсе цывілізацыйным, і ў сэнсе законаў дэмакратыі, – я перш за ўсё звязана зь Беларусью.

Алесь Бяляцкі

Вельмі шмат што значыць. Як бы гэта банальная ні гучала, 90% інфармацыі, якой валодаю на сёньняшні дзень я як асоба: я выхаваўся на пэўных панятках, чытаў шмат рознай літаратуры, маю гістарычныя веды і арыентацыю і г.д. – вось 90% гэтай інфармацыі звязана з Эўропай. Гэта датычыць эўрапейскай культуры, эўрапейскай літаратуры, эўрапейскай гісторыі і ўсяго таго, што можна было б

назваць «цывілізаваным съветам». Усё ж такі больш маладыя «культуры перасяленцаў» (амерыканская, канадская, аўстралійская), якія маюць эўрапейскі пачатак, яны для нас зразумелыя, але гэта больш простыя варыянты, схемы, «калькі» сапраўднага разьвіцьця. Чым адрозніваецца той хлеб, які пякуць у печы, і той, які пякуць на хлебакамбінатах? Вось прыкладна так можна парынаць эўрапейскі культурны абсяг і амерыканскі культурны абсяг.

Аляксандар Вайтовіч

Эўропа для мяне – гэта калыска цывілізацыі, элінскай, а затым хрысьціянской, да якой належачь і мае продкі і я. Гуманітарныя каштоўнасці сучаснай Эўропы – працяг і разьвіцьцё каштоўнасцяў гэтай нашай агульнай цывілізацыі.

Андрэй Вардамацкі

Эўропа – гэта съвет узаемнай мудрай цярпімасці. Тая талерантнасць, пра якую гаворыцца ў дачыненіі да беларускага нацыянальнага харектару, – гэта на самай справе харектарыстыка эўрапейскіх каштоўнасцяў. Правыя і левыя, кансерваторы і лібералы, прадстаўнікі самых разнастайных плыняў як на агульнафілязофскім узроўні, так і на ўзроўні чиста палітычным мірна суседзяць адзін з адным, ужываюцца і ламаюць коп'і толькі на ўзроўні аргумэнтациі, на ўзроўні дыскусіі і спрэчак. Нікому ў галаву не прыйдзе арыштоўваць чалавека за тое, што ў яго іншыя погляды, або харектарызыаваць яго ў тэрмінах «адмарозак» і да т. п.

Але гэты плюс цягне за сабой і мінус, які цяпер пачаў відавочна праяўляцца. І гэта адлюстроўваеца ў тым, што працэс прыняцьця рашэнняў у Эўропе неадэктывны тэмпу сучаснага жыцця. Усе гэтыя ўзгадненіні, якія адбываюцца ў 25 эўрапейскіх краінах, – гэта нешта неадпаведнае реальнаму мэнэджменту. Усякая станоўчая рыса мае і мінусы.

Я ня буду казаць трывіяльных рэчаў з нагоды таго, што гэта культура «старэйшая», за «маладую», «падлетковую» паўночнаамерыканскую. Хоць і гэтая падлетковасць мае плюсы.

Вінцук Вячорка

Найперш скажу, чаго для мяне Эўропа ня значыць. Ня значыць «эўрапейскай ідэнтычнасці» як самадастатковай. Эўрапейская тоеснасць прайяўляецца толькі ў тоеснасцях нацыянальных. А што значыць? Эўропа ёсьць тым, што можа ўспрымацца мэнтальна й культурна як «сваё» (у сэнсе – не-экзотыка).

Павал Данейка

Хрысьціянства, рацыяналізм, дыялёг. Мабыць, гэтыя тры характеристыстыкі.

Андрэй Дыніко

Для мяне гэта бацькаўшчына. Мой бацька нарадзіўся на левым беразе Бугу, які цяпер знаходзіцца ў Эўразіі, у Польшчы. А маці нарадзілася на правым беразе Бугу. Абое яны нарадзіліся за 10 км ад Берасьця. Але сёньня, каб патрапіць на бацькаўшчыну, мне трэба браць польскую візу. Гэтая мяжа, праведзеная Сталіным па Бугу, амаль ніколі ў гісторыі не існавала. Гэтая сталінская мяжа выклікала масавыя перасяленні. Мой дзед, бацька былі вымушаныя выехаць адтуль – праваслаўныя рэпатрыяваліся ў Беларусь, тады як каталікі – у Польшчу. І толькі ў 1990-х гадах мы змаглі туды трапіць, пабачыць тую мясьціну, дзе бацька вырас.

Я рос пад расказы бацькоў, маёй бабулі пра рэчку Буг. Буг для мяне – гэта нейкая містычная рака, якую я ніколі ня бачыў, бо яна была адгароджаная калючым дротам савецкай мяжы, і нам не было як да яе падысьці. Я веру, што настане дзень, калі калючыя драты, якія стаяць на гэтай сталінскай мяжы паміж Беларусью і Польшчай, будуць зънятыя.

Я родам з культурнага пагранічча, ад таго Эўропа для мяне – паняцце ня так геаграфічнае, як духоўнае.

Эўрапейская ідэя для мяне – гэта перадусім ідэя салідарнасці. Ідэя салідарнасці розных нацый, розных людзей, якія падзяляюць супольныя вартасці.

Ня толькі супольныя эканамічныя ці палітычныя інтарэсы, але – вартасьці. Таму Эўропа для мяне – гэта вартасьць.

Святлана Калінкіна

Я лічу Беларусь эўрапейскай краінай – і геаграфічна, і гістарычна. Таму Эўропа для мяне – вялікая радзіма, а Беларусь – малая радзіма.

Сяргей Калякін

Для мяне гэта вельмі шматграннае паняцьце. Эўропа – гэта і кантынэнт, Эўропа – гэта сёньня і адно з найбуйнейшых дзяржаўных аб'яднанняў (калі мы гаворым пра Эўрасаюз), Эўропа – гэта і асноўны цэнтар праблемаў у гісторыі чалавечства. З другога боку, гэта і ўзор шмат у якіх галінах грамадзкага, дзяржавнага, эканамічнага жыцьця.

Кася Камоцкая

У першую чаргу, гэта культурны панятак, культурна-сацыяльная пляну. Я была ў Англіі – яна канкрэтна адрозніваецца ад астатніх Эўропы. Вось што дзіўна! Эўропа – гэта нейкая культурная супольнасць.

Цяпер, калі размытыя межы паміж усімі краінамі, адкрытыя межы, канечне, Эўропа не геаграфічны панятак. Я ня згодная, што Эўропа канчаецца Ўральскімі гарамі. Як па мне, яна канчаецца раней – на ўсходній беларускай мяжы.

Сяргей Касцян

Для мяне Эўропа – паняцьце геаграфічнае, бо калі гаварыць аб культуры, гісторыі Эўропы цалкам, то трэба заўважыць: Эўропа не адолькавая. Эўропа паўднёвая (з Балканамі), Эўропа заходняя, Эўропа паўночная і Эўропа ўсходняя – гэта розныя культуры, розныя гісторыі, розныя традыцыі і звычайі. Пагэтаму казаць аб нейкай адзінай эўрапейскай цывілізацыі – гэта значыць паказаць сваю

неадукаванасьць. Падкрэсліваць такое аб'яднанае паняцьце, як эўрапейская цывілізацыя, – гэта значыць абрэзіць шматлікія эўрапейскія народы. Пагэтаму для мяне Эўропа – гэта кангламэрат розных культураў, розных гісторыяў, моваў, звычаяў і парадкаў.

Вячаслаў Кебіч

Перш за ўсё для мяне Эўропа – гэта мая родная краіна, мая радзіма Беларусь. Яе ніяк не аддзяліць ад Эўропы, і таму для мяне Эўропа перш за ўсё там, дзе я жыву. Я памятаю, калі я быў у Швайцарыі на форуме ў Кран-Мантана, дзе збіраюцца розныя палітыкі, бізнесмэны (хочы гэта сустрэча, якая ні да чога не абавязвае, дзе проста абменываюцца думкамі), тады я, выступаючы з 15-хвілінным дакладам, сказаў: годзе дзяліць Эўропу на ўсходнюю і заходнюю. Ёсьць адна Эўропа, ніхто ж ня дзеліць Азію на ўсходнюю, заходнюю і г. д. Ёсьць адзіны мацярык, адзіная прастора, якую ня трэба дзяліць на паўднёвую, усходнюю, паўночную і г. д. Тады гэтыя мае прapanовы ў цэлым знаходзілі разуменьне сярод многіх палітыкаў, у tym ліку і сярод палітыкаў (калі трактаваць па-іхнаму) чыста Заходній Эўропы.

Гэта адзіная эканамічная прастора, я б нават так сказаў. Людзі, паміж якімі даўным-даўно склаліся дачыненіні, – ніважна, французы, ці расеец, ці беларус, украінец. Гэта даўно ўтвораная супольнасць людзей, я б так сказаў. Ня расавая, а супольнасць людзей, заснаваная на іх сувязях адзін з адным.

Жанна Літвіна

Адказваючы на гэтае пытаныне, можна было б гаварыць і пра абсолютна іншы ўзровень эўрапейскай палітыкі, можна гаварыць пра эўрапейскія ка-штоўнасці й г. д. Але асабіста для мяне ў першую чаргу гэта грамадства, у якім адсутнічае шалёнае, неразумнае, амаральнае прапагандысцкае абалваньванье насельніцтва і грамадскай съядомасці. Для мяне прыкмета цывілізаванасці, эўрапейскасці – у першую чаргу ў гэтым: чалавеку не навязваюць стэрэатыпай, чалавека не заганяюць у нейкую безвыходную ситуацыю, не навязваюць яму ні ладу жыцьця, ні ладу думак.

У нашай краіне больш за ўсё раздражняе прысутнасць вось гэтай беспрын-
цыповай прапагандыстыкай машины, якая навязвае чалавеку мысльеньне.

Анатоль Лябедзька

Доўгі час на нашых прапарах быў лёзунг «Беларусь у Эўропу!». Я думаю, што прыйшоў час зрабіць невялікую карэкцыю: сутнасна больш правільна будзе сформуляваць яго так: «Эўропу ў Беларусь!». Гэта азначае, што першым крокам для Беларусі як краіны мусіць быць прышчэпліваньне эўрапейскіх каштоўнасцяў да беларускага дрэва, якое і так знаходзіцца на эўрапейскім кантынэнце. Мы не павінны нікуды ісці, мы павінны заставацца тут, на гэтай зямлі, геаграфічна – у самым цэнтры Эўропы.

Для мяне Эўропа – гэта ў першую чаргу якраз эўрапейскія каштоўнасці. І калі мы гаворым пра пэрспэктыву інтэграцыі, уступленыне Беларусі ў Эўрапейскі Звяз, то мой погляд, мая пазыцыя трошку адрозніваюцца ад клясычнай. Калі мы субстракаемся з эўрапейскімі палітыкамі ў Брусэлі і Страсбуры, то мы просім іх: згадваем гісторыю, кажам, што мы эўрапейцы, што мы эўрапейская нацыя... Усё гэта правільна, але сёньняшнія рэаліі патрабуюць ад нас іншага падыходу і іншай пастаноўкі пытанняў пэрспэктывы інтэграцыі Беларусі ў Эўрапейскі Звяз. Прасіць – гэта пазыцыя слабога! Мы павінны самі зрабіць нешта рэальнае для таго, каб увайсьці ў Эўразіяцію. Эўрапейскія каштоўнасці, якія прыйдуць у Беларусь, – гэта першы крок да інтэграцыі ў Эўрапейскі Звяз.

Другі крок (які таксама залежыць ад нас! Не ад эўрапейцаў, не ад чыноўнікаў у Брусэлі, Страсбуры ці ў якой іншай краіне!) – гэта эўрапейскія стандарты. Калі ў нас будуць эўрапейскія каштоўнасці – гэта значыць, што ў нас будзе права выбару, што ў нас будзе прынцып падзелу ўладаў, што мы будзем выбіраць президента і дэпутатаў, а не прызначаць іх. Плюс стандарты ў эканамічнай сфэры, у паўсядзённым нашым жыцці...

Калі мы зробім два гэтыя крокі, то мы прыедзем у Брусэль – і ня будзем пра-
сіцы! Мы ня будзем стаяць там у сенцах і навязваць сябе, нібы для нас трэба зра-
біць нейкія паблажкі. Мы будзем гаварыць: «Мы эўрапейцы! У нас эўрапейская
гісторыя. І першая пісаная Канстытуцыя, яна зьявілася тут, на гэтай зямлі».

У нас ёсьць шмат прыкладаў у розных сферах, якія даказваюць нашу прыналежнасць да эўрапейскай цывілізацыі. Але гэта ўсё ў мінульым. Нешта павінны зрабіць мы самі, сёньняшняе пакаленіне. І калі мы гаворым, што ў нас ёсьць эўрапейскія каштоўнасці, якія можна, прыехаўшы ў Беларусь, пабачыць, што мы падыходзім да эўрапейскіх стандартоў, тады ў нас будзе зусім іншы фармат для перамоваў. Мы проста скажам усім: «Прабачце, вось рашэніні, якія прымаліся Эўрапейскім Звязам, – капэнгагенскія крытэрыі. І мы адпавядаем гэтым капэнгагенскім крытэрыям! Мы ня просім – мы проста гаворым, што мы адпавядаем ім. Як эўрапейская нацыя, з эўрапейскімі каранямі, мы мусім быць у гэтай структуры».

Вось такое маё бачаныне і пэрспэктываў узаемадачыненняў з Эўрапейскім Звязам, і таго, чым Эўропа ёсьць для мяне. Перш за ўсё, гэта каштоўнасці, стандарты і супольнае вырашэнне ўсіх проблемаў, пачынаючы ад палітычных, бясьпекі, эканамічных і г. д.

Васіль Лявонаў

Гэта мой край, зямля маіх дзядоў і бацькоў, «мой родны кут».

Алег Манаеў

Я ўкладваю ў гэтае паняцьце і геаграфічны сэнс, і культурны. Геаграфічна – гэта кантынэнт, на якім мы жывем і ў цэнтры якога знаходзіцца Беларусь. Многія кантынэнтальныя асаблівасці таксама важныя: ляндшафт, клімат і інш. Але перш за ўсё, вядома, Эўропа – паняцьце культурнае, г. зн. гэта сыстэма пэўных каштоўнасцяў, якая ўзынікала і пачала фармавацца ў антычны час. Гэта тая сыстэма каштоўнасцяў, на якой сёньняня грунтуецца ўесь заходні свет.

Аляксандар Мілінкевіч

Ёсьць малая радзіма, ёсьць проста радзіма, а Эўропа, пэўна, – мая вялікая Радзіма. Я сябе адчуваю эўрапейцам, гэта калыска культуры, у рэчышчы якой

разъвівалася Беларусь. Для мяне гэта кантынэнт, перш за ўсё, вялікай цывілізацыйнай спадчыны. Беларусь чакае час вялікага вяртаньня туды, адкуль мы родам.

Анатоль Міхайлаў

Апроч таго, што Эўропа зьяўляеца геаграфічным кантынэнтам, існуе не заўсёды намі самімі ўсьвядомленая ўяўленыне пра спэцыфічнае гісторыка-культурнае і інтэлектуальнае разъвіцьцё Эўропы, пра яго адрозненіне ад іншых цывілізацый. Зразумела, сама магчымасць ідэнтыфікацыі сябе як эўрапейца зусім не заключаецца ў прыпісваныні сабе наяўнасці нейкіх пэўных якасцяў. На працягу многіх стагодзьдзяў на эўрапейскім кантынэнце існавалі пэўныя спосабы трансъляцыі ад пакаленія да пакаленія каштоўнасцяў эўрапейскай культуры. Разам з тым, ХХ стагодзьдзе прадэманстравала беспрэцэдэнтны паводле свайго характару радыкалізм перацэнкі ўсяго таго, што на працягу больш як дзівюх тысячаў гадоў фармавала поле эўрапейскай прасторы. У выніку, у цяперашні час шмат што істотна ўскладнілася для тых, хто, як мы, імкненца асэнсаваць зъмест таго, што яшчэ ня так даўно валодала для ўспрымаючай съядомасці вітальнай сілай.

Алесь Міхалевіч

Эўропа для мяне значыць пэўны агульнакультурніцкі падмурак, які аб'ядноўвае розныя народы, што насяляюць аблік, больш-менш блізкі да геаграфічнай Эўропы. Для мяне гэта паняцьце ў большай ступені каштоўнаснае, культурнае і ў меншай ступені – геаграфічнае.

Тацяна Процька

Для мяне асабіста Эўропа – музэй, у якім назапашана ўся тая выдатная спадчына чалавечтва, якую яно мае за ўвесь час свайго цывілізаванага разъвіцьця. Эўропа – выдатны паказчык таго, што можа дасягнуць чалавечтва,

калі яно разьвіваецца паводле пэўных прынцыпаў: законнасці, дэмакратыі правоў чалавека.

Эўропа – гэта таксама і месца, дзе была сформуляваная і дзе рэалізуецца новая систэма чалавечых каштоўнасцяў. Гэта месца, дзе жывуць так, як мне б хаделася жыць.

Андрэй Саньнікаў

Перш за ўсё Эўропа для мяне – гэта культура, гісторыя, традыцыі, якія знайшли і знаходзяць увасабленыне ў архітэктуры, музыцы, музэях. Там матэрыяльна можна адчуць, што гэта сапраўды нешта даволі выразнае, своеасаблівае, што адрозніваецца ня толькі геаграфічна, але і перш за ўсё культурна, цывілізацыйна ад іншых: ад Азii, Паўночнай Амэрыкі, Латынскай Амэрыкі.

Уладзімер Улаховіч

Частка супольнай жыцьцёвой прасторы. !дэя агульнаэўрапейскага дому, хоць і гучыць сёньня зацёрта, а не рамантычна, як у 1989 годзе, – вельмі да-кладная з пункту гледжаньня агульных намераў, жаданьняў і пэрспэктываў.

Валеры Фралоў

Эўропа – гэта частка мацерыка, дзе разьмешчаны краіны Захаднай і (ципер) Усходнай Эўропы, якія, аб'яднаўшыся цяпер у Эўрасаюз і расширыўшы яго, кіруюцца пэўнымі падыходамі (ніярэдка прынятымі сумесна), што дазваляюць гэтym краінам існаваць досыць бязьбедна, сур'ёзна разьвіваць эканоміку і дзяячы ёй забясьпечваць вельмі высокія сацыяльныя стандарты. Гэта частка мацерыка (я гавару пра Захаднюю і Усходнюю Эўропу), дзе дзяячы шматгадовай барацьбе людзей (у тым ліку і за свае права) сапраўды зрабіліся нормай дэмакратыя, агульначалавечыя каштоўнасці (у нас іх часам клянуць і называюць інакш).

Але, на жаль, на мой погляд, Эўропа страціла дынаміку ў сваім разьвіцці. Некалі Маякоўскі гаварыў: «Капіталізм быў добрым хлапчынам, пакуль не баяўся

зашмальцаўца сваёй кашулі». Вось і цяпер пэўная частка Эўропы спачывае на ляўрах, а «чорную работу» выконваюць прышэльцы, неэўрапейцы. І гэта стварае пэўную напружанасць у гэтых краінах. Хоць, на мой погляд, калі парайноўваць ЗША і Эўропу, то Эўропа больш дэмакратычная, больш блізкая нам, і ўсе праявы дэмакратыі там намнога мякчэйшыя, чым у тых жа Злучаных Штатах, якія цяпер заўзята намагаюцца дапамагчы нават тым, хто ня хоча рабіцца дэмакратычнай краінай. У нас таксама камуністы хацелі ўсіх за вушы прыцягнуць адразу ў камунізм. Калі чалавек не саспоеў, навошта яго некуды цягнуць? І вось так адрывалі вушки, а часам і галаву разам з вушамі, і зьнікалі людзі. Мабыць, усё-такі ЗША прымаюць занадта жорсткія меры (Эўропа ў гэтых адносінах усё-такі мякчэйшая), каб усіх зацягнуць ва ўлоньне дэмакратыі і свабоды слова, стварыць грамадзянскую супольнасць.

Хацелася б, вядома, каб і ў Азіі былі дэмакратычныя дзяржавы, але, напэўна, мэтады пры гэтым усё-такі павінны быць куды мякчэйшыя. Нельга, напрыклад, чалавека зь першай клясы перасадзіць адразу ў восьмую, і каб ён камфортна там сябе адчуваў. Якія мэтады для гэтага? Напэўна, патрэбны дыялёт. Напэўна, патрэбная нейкая дапамога. Напэўна, можна ў нейкай ступені праяўляць і сваю сілу, але гэта настолькі тонкае і далікатнае пытанье... Мне здаецца, далікатнасць Злучаным Штатам і не стае.

Станіслаў Шушкевіч

Эўропа – гэта пэўны тып цывілізацыі. Яна, дарэчы, не аднолькавая ўсюды, таму што яна ўтварылася з шэрагу культуры. Але ўрэшце стала агульнай культурай. Да нядаўняга часу я думаў, што яна базуецца на хрысьціянскіх вартасцях, але цяпер я бачу, што гэта больш шырокое паняцце.

Тая Эўропа, якую я ведаў з кніжак, яна даволі моцна адрозніваецца ад той Эўропы, якую я ўбачыў на ўласныя очы. Так што гэта тып цывілізацыі, якая ў значнай ступені навязала сябе ўсюму свету.

Усевалад Янчэўскі

Эўропа... Эўропа належыць да шматзначных паняцьцяў. Ёсьць такія словаў ў нашай мове, у якія кожны ўкладвае сэнс паводле сваёй волі. Іншымі словамі, хто як хоча, так і разумее.

Шмат хто, калі кажа «Эўропа», мае на ўвазе перш за ўсё Заходнюю і Цэнтральную Эўропу, гэта значыць краіны, якія сфармаваліся ў каталіцкай і пратэстанцкай традыцыі.

Расейцаў, напрыклад, такое азначэнне бянтэжыць. Ім даспадобы называюць сябе эўрапейцамі і ўсюды ўрачыста абвяшчаюць: «Расея -- гэта Эўропа». У Беларусі таксама нямала людзей, якія пакрыўдзяцца, калі скажаць ім, што яны не эўрапейцы (а калі такое заявіць украінцу, дык ён увогуле адмовіцца мець з вами справу).

Скажу адразу, мне асабіста бліжэйшае вузкае азначэнне Эўропы.

Вядома, можна без канца даводзіць самім сабе, што «мы эўрапейцы», «у нас ўсё мусіць быць па-эўрапейску» і г. д.

Але нас выдае... наша ўласнае маўленьне. Зъвярніце ўвагу. Калі мы едзем у Аўстрыв (Галіяндыю, Данію, Гішпанію), дык кажам: «Еду ў Эўропу». А вось, напрыклад, францу, выпраўляючыся ў Германію, ніколі ня скажа: «Я еду ў Эўропу». Такіх цікавых моўных агаворак можна прывесці вельмі багата.

Эта значыць, нават на ўзроўні мовы мы падсвядома ПРОЦІПАСТАЎЛЯЕМ сябе Эўропе. А мова, лінгвістыка – вельмі дакладная і вельмі чуйныя рэчы. Яны часта выдаюць тое, у чым мы самі сабе ня можам (ці ня хочам) прызнацца.